

6. Мачинська Н. І. Психологічна компетентність - необхідна складова професійної компетентності майбутнього фахівця. / Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах. – № 1(1). – 2013[Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://eetecs.kdu.edu.ua>
 7. Селевко Г. К. Технологии развивающего образования / Г. К. Селевко. М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 192 с.
 8. Словник іншомовних слів / [уклад. С. Морозов, Л. И. Шкарапута]. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.
 9. Уйсімбаєва Н. В. Особистісне самовдосконалення як форма усвідомленого саморозвитку майбутнього вчителя. [Ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-3/1266>
-

УДК 37.034

Фасолько Т. С.

НАСТУПНІСТЬ У ВИХОВАННІ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками освіти завжди була однією із найбільш актуальних. У сучасних умовах, коли межі між закінченням дошкільного дитинства та початком навчання в школі стають все більш невизначеними, коли запроваджується обов'язкова передшкільна підготовка дітей п'ятирічного віку, все більшого значення набуває наступність у педагогічних впливах на дитину, яка у досить короткий проміжок часу зазнає значних змін у зовнішніх проявах соціальної ситуації розвитку. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні важливого значення надає формуванню різних аспектів готовності дитини до навчання в школі. Компетентнісний підхід, який є визначальним у сучасній дошкільній освіті, передбачає формування у дошкільника цілого ряду компетенцій, покликаних забезпечити йому успішну адаптацію до умов шкільного навчання у різних її проявах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній науці останніх років виконано чимало робіт, присвячених висвітленню проблем становлення особистості, формування ціннісних орієнтацій, механізмів розвитку самосвідомості на ранніх етапах онтогенезу (Н. Басюк, І. Бех, А. Богуш, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Піроженко, Т. Поніманська та ін.). Науковці звертають увагу на необхідність максимального використання виховних можливостей ранніх періодів життя у формуванні основ особистості. Однак, проблема формування моральної поведінки, як показують результати нашого дослідження, є досить складною з огляду на зміст її мотиваційних засад. Водночас, моральність є домірною характеристикою дитини дошкільного та молодшого шкільного віку та вимогам сучасного суспільства, виступає показником соціальної компетентності дитини.

На сьогодні хоча дана категорія і декларується як базова якість особистості вже у дошкільному віці, проте конкретних рекомендацій щодо її формування немає ні стосовно дошкільного, ні молодшого шкільного віку. Тому цей аспект виховання та розвитку залишається поза увагою педагогів-практиків.

Метою нашого повідомлення є обґрунтування необхідності оптимального використання дорослими можливостей ранніх періодів життя у формуванні моральної поведінки; відзначення необхідності забезпечення наступності перших ланок освіти у формуванні особистості дитини.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічні дослідження беззаперечно доводять, що дошкільний вік є періодом початкового становлення особистості. Саме у перші роки життя закладаються основи гуманізму, розвиваються моральні уявлення, почуття, звички, які визначають подальший розвиток особистості. О. Леонт'єв називав дошкільне дитинство періодом первинного фактичного становлення особистості. Розвиток особистості в перші роки життя передбачає потребу дитини в активності, причому сьогодення висуває вимоги формування не стільки адаптивних, виконавських, наслідувальних дій, скільки ініціативну і творчу активність, тобто самоактивність. Саме таким шляхом формується ядро особистості, ті базові якості, які є сутнісними, найважливішими для особистісного зростання, набувається життєва компетентність дитини [2; 4].

Ми розглядаємо відповідальність як важливу складову особистісного зростання, інтегрований показник моральної вихованості дитини, що у своїй розвинутій формі передбачає самопокладання, ініціативу, дію за власною спонукою, без заохочень ззовні. Визначаючи її як базову якість у дошкільному дитинстві, вчені зазначають, що вона включає серйозне ставлення до обов'язків, здатність надавати перевагу обов'язку перед розвагою; відповідати перед іншими за свої рішення та їхні наслідки; дотримання даного комусь слова, виконання обіцянки; послідовність у словах та вчинках; відчуття межі припустимої поведінки; бажання самовдосконалюватися; готовність визнати свої помилки; повинитися, розкаятися; вміння з власного бажання братися за складну або копітку справу [4, с. 69].

Традиційно моральне виховання здійснювалось шляхом ознайомлення з моральними нормами та правилами. Сучасна педагогічна наука заперечує нормативність з позиції формування адаптивних форм активності, які сприяють успішному пристосуванню, вихованню виконавця, утворенню стандартизованих форм свідомості та поведінки. Використання готових зразків (правил, приписів, алгоритмів дій) знижує самостійність і пізнавальну активність дітей, які поступово звикають до відтворювальної активності, яка гарантує їм звичний і бажаний успіх без докладання значних власних зусиль. Проте встановлено, що справжня активність виявляється не тільки і не стільки в адаптації дошкільника до виховних і навчальних впливів, скільки в їх самостійному перетворенні на основі індивідуального досвіду, в умінні виявляти вибіркоче ставлення до цінностей, змісту знань, характеру їх використання. Важливе джерело пізнавальної активності як дошкільника так і молодшого школяра – досвід творчості, який забезпечує не лише засвоєння заданого, але і його перетворення [3; 4; 5].

Отож, суспільні цінності не можна нав'язати дитині – їх треба узгодити з її індивідуальним досвідом, цінностями, змістом внутрішнього життя. Тому, очевидно, потребує нових підходів, пошуку ефективних та оптимальних методів та прийомів організації процесу ознайомлення дітей з моральними нормами, а не повне заперечення цієї ідеї. Результати психологічних досліджень Л. Виготського, Г. Люблінської, С. Рубінштейна, Т. Титаренко, С. О. Ладивір доводять, що успішне усвідомлення дитиною важливих морально-етичних норм базується на її емоційній сфері.

Особистісне зростання – активний процес становлення, в якому дитина бере на себе посильну відповідальність за свої вчинки, діяльність, поведінку. Таким чином, у сучасному трактуванні, становлення особистості є процесом становлення її моральної поведінки, відповідального самовизначення. Як стверджують результати наукових досліджень, елементи моральної поведінки вже чітко проявляються у старшому дошкільному віці і характеризуються або стійкою орієнтацією на дотримання моральних норм, або ж на використання їх у корисних цілях з метою уникнення

покарання та інших негативних реакцій оточуючих. Такі ж тенденції прослідковуються і у поведінці молодших школярів.

Загалом, результати довготривалих спостережень та експериментальні дослідження дали нам змогу виділити певні рівні у проявах відповідальної поведінки дітьми досліджуваної вікової категорії: ініціативна, виконавська, конформна відповідальність, безвідповідальність. На основі отриманих даних, можна стверджувати, що спеціально організована виховна діяльність є необхідною, результативною та сприяє появі власної відповідальної поведінки, при цьому важливо апелювати не стільки до свідомості дитини, бо це може спричинити явище морального формалізму. Надзвичайно ефективним є звертання до підсвідомих структур, емоційне насичення всього життя дитини цілеспрямованими виховними впливами, які не вимагають усвідомлення, а засвоюються за допомогою інших механізмів.

Висновки. Моральна поведінка дошкільника та молодшого школяра виступає показником особистісного розвитку дитини і включає уміння передбачити наслідки своїх вчинків для інших та для себе. Відповідальність є тією інтегрованою базовою якістю, яка виступає необхідним компонентом соціальної компетентності, допомагає налагодити відносини дитини з іншими, будувати їх на основі загальнолюдських духовних цінностей.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці методичних рекомендацій для практичних працівників стосовно забезпечення наступності у формуванні моральної поведінки дитини між дошкільною та початковою ланками освіти.

Література

1. Басюк Н. А. Відповідальність як регулятор взаємин у колективі / Н. А. Басюк // Початкова освіта. Шкільний світ. – 2009. – №186. – С. 12–15.
2. Бех І. Д. Категорія «ставлення» в контексті розвитку образу «Я» особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 9–22.
3. Піроженко Т. Особистість дошкільника: перспективи розвитку / Т. Піроженко. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 136 с.
4. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Психологическое исследование / Л. И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
5. Яковсон С. Г., Курбанов Р. А. Особенности моральных требований и оценок сверстников у дошкольников / С. Г. Яковсон, Р. А. Курбанов // Вопросы психологии. – 1983. – № 4. – С. 39–43.

УДК 37.013.2:316.32 (430) “18/19“

Федчишин Н. О., Єлагіна Н. І.,
Кліщ Г. І., Богдан І. І.

РЕФЛЕКСИВНА ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ В ГЕРБАРТІАНСТВІ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

Знання психологічних основ навчання та виховання, їх структури та способів реалізації є необхідним для розв'язання практичних завдань організації навчально-виховного процесу загалом. Знання психологічних закономірностей є вкрай важливим при здійсненні процесу навчання (загальні закономірності взаємозв'язку і взаємозалежності змісту, форм та методів, тенденції формування вмінь і навичок). У своїй основі педагогіка та психологія органічно пов'язані між собою, й тому педагоги та психологи у співробітництві розв'язують питання діалектики навчання, розкривають його можливості для прискорення цього розвитку.